

Agata Błoch

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa we Włocławku

„Mały” ZUS dla nowych przedsiębiorców

1. Wprowadzenie

Prowadzenie własnej działalności gospodarczej pociąga za sobą odpowiedzialność i szereg obowiązków wobec różnych instytucji i urzędów, w tym również wobec Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Osoba rozpoczynająca działalność mająca prawo do rozliczania składek na ubezpieczenia społeczne na preferencyjnych zasadach opłaca składki od niższej podstawy, a co za tym idzie – wysokość składek na ubezpieczenia społeczne jest niższa niż składek rozliczanych na standardowych zasadach.

Kwota składek obliczana jest od podstawy wynoszącej 30% minimalnego wynagrodzenia. Podstawa składek opłacanych na preferencyjnych zasadach ulega proporcjonalnemu zmniejszeniu, w przypadku gdy działalność została rozpoczęta lub zakończona w trakcie miesiąca kalendarzowego oraz jeśli prowadzący działalność przez część miesiąca był niezdolny do pracy i spełnia warunki do przyznania zasiłku chorobowego.

2. Obowiązek ubezpieczenia społecznego w Polsce

Zgodnie z art. 6 ust. 1 ustawy systemowej¹ obowiązkowym ubezpieczeniem emerytalnemu i rentowym podlegają, z zastrzeżeniem art. 8 i 9, osoby fizyczne, które na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej są:

¹ Ustawa z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, t.j.: Dz.U. z 2015 r., poz. 121 ze zm.

- pracownikami, z wyłączeniem prokuratorów;
- osobami wykonującymi pracę nakładczą;
- członkami rolniczych spółdzielni produkcyjnych i spółdzielni kółek rolniczych;
- osobami wykonującymi pracę na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia albo innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia oraz osobami z nimi współpracującymi;
- osobami prowadzącymi pozarolniczą działalność oraz osobami z nimi współpracującymi;
- posłami i senatorami pobierającymi uposażenie oraz posłami do Parlamentu Europejskiego;
- osobami pobierającymi stypendium sportowe;
- pobierającymi stypendium słuchaczami Krajowej Szkoły Administracji Publicznej;
- osobami wykonującymi odpłatnie pracę, na podstawie skierowania do pracy, w czasie odbywania kary pozbawienia wolności lub tymczasowego aresztowania;
- osobami pobierającymi zasiłek dla bezrobotnych, świadczenie integracyjne lub stypendium w okresie odbywania szkolenia, stażu lub przygotowania zawodowego dorosłych, na które zostały skierowane przez powiatowy urząd pracy;
- osobami pobierającymi stypendium w okresie odbywania szkolenia, stażu lub przygotowania zawodowego dorosłych, na które zostały skierowane przez inne niż powiatowy urząd pracy podmioty kierujące na szkolenie, staż lub przygotowanie zawodowe dorosłych;
- osobami pobierającymi stypendium na podstawie przepisów o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy w okresie odbywania studiów podyplomowych;
- duchownymi;
- żołnierzami niezawodowymi pełniącymi czynną służbę wojskową, z wyłączeniem żołnierzy pełniących służbę kandydacką;
- osobami odbywającymi służbę zastępczą;
- funkcjonariuszami Służby Celnej;

- osobami przebywającymi na urloпах wychowawczych lub pobierającymi zasiłek macierzyński albo zasiłek w wysokości zasiłku macierzyńskiego;
- osobami pobierającymi świadczenia socjalne wypłacane w okresie urlopu oraz osobami pobierającymi zasiłek socjalny wypłacany na czas przekwalifikowania zawodowego i poszukiwania nowego zatrudnienia, a także osobami pobierającymi wynagrodzenie przysługujące w okresie korzystania ze świadczenia górniczego albo w okresie korzystania ze stypendium na przekwalifikowanie, wynikające z odrębnych przepisów lub układów zbiorowych pracy;
- osobami pobierającymi świadczenie szkoleniowe wypłacane po ustaniu zatrudnienia;
- członkami rad nadzorczych wynagradzanymi z tytułu pełnienia tej funkcji.

Oznacza to, że obowiązkiem ubezpieczeń społecznych w Polsce objęci są wszyscy obywatele polscy posiadający tytuł do ubezpieczenia na obszarze Polski, ale również obywatele polscy zatrudnieni przez polskie podmioty za granicą.

3. Definicja płatnika składek

Ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych stworzyła nową, wykraczającą poza Ordynację podatkową² definicję płatnika. Płatnik składek w odniesieniu do ubezpieczeń społecznych oznacza osobę prawną lub jednostkę organizacyjną, a także osobę fizyczną zobowiązaną do wykonywania określonych zadań z zakresu ubezpieczeń społecznych, związanych z obliczeniem i przekazywaniem składek. Należy pamiętać, iż w odniesieniu od płatnika podatkowego płatnik w sprawach składek odprowadzanych do ZUS jest zobowiązany do finansowania części składek, a nie tylko ich obliczania, pobierania i wpłacania do ZUS.

² Zgodnie z art. 8 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (t.j.: Dz.U. z 2015 r., poz. 613), podatnikiem jest osoba fizyczna, osoba prawna lub jednostka organizacyjna nie mająca osobowości prawnej, obowiązana na podstawie przepisów prawa podatkowego do odliczenia i pobrania od podatnika podatku i wypłacenia go we właściwym terminie organowi podatkowemu.

Ustawodawca wprowadził do ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych katalog podmiotów będący płatnikami w rozumieniu ustawy – można go odnaleźć w art. 4 pkt 2 tejże ustawy³.

4. Obowiązki przedsiębiorcy

Definicję działalności gospodarczej zawiera ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej⁴. Zgodnie z art. 2 działalnością gospodarczą w rozumieniu ustawy jest zarobkowa działalność wytwórcza, budowlana, handlowa, usługowa oraz poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie kopalin ze złóż, a także działalność zawodowa, wykonywana w sposób zorganizowany i ciągły. Nie ulega więc wątpliwości, że wykonywanie wolnego zawodu, takiego jak adwokat czy lekarz, stanowi działalność gospodarczą. Oznacza to, że osoba rozpoczynająca po uzyskaniu wpisu do ewidencji działalności gospodarczej działalność w zakresie wolnego zawodu może również opłacać składki od podstawy wymiaru nie niższej niż kwota 30% minimalnego wynagrodzenia.

Osoby rozpoczynające pozarolniczą działalność gospodarczą na podstawie przepisów o działalności gospodarczej lub innych przepisów szczególnych przez pierwsze 24 miesiące prowadzenia firmy mogą odprowadzać niższe składki na ubezpieczenia społeczne. Z ulgi mogą skorzystać również wspólnicy spółki cywilnej. Podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne dla takich ubezpieczonych stanowi zadeklarowana kwota, nie niższa jednak niż 30% kwoty minimalnego wynagrodzenia za pracę (wynoszącego w 2015 r. 1750 zł)⁵.

W świetle art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy systemowej prowadzenie pozarolniczej działalności jest jednym z tytułów ubezpieczeniowych, przy czym przez osobę prowadzącą działalność należy rozumieć:

- osobę prowadzącą pozarolniczą działalność gospodarczą na podstawie przepisów o działalności gospodarczej lub innych przepisów szczególnych;

³ P. Ziółkowski, *Ubezpieczenia w firmie w 2002 roku*, Warszawa 2002, s. 15.

⁴ T.j.: Dz.U. z 2015 r., poz. 584 ze zm.

⁵ <http://www.zus.pl/default.asp?id=1091>

- twórców i artystę;
- osobę wykonującą wolny zawód, taki jak np. lekarz, adwokat w rozumieniu przepisów o zryczałtowanym podatku dochodowym od niektórych przychodów osiąganych przez osoby fizyczne.

Należy zaznaczyć, że ubezpieczeniom społecznym z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności podlegają wyłącznie osoby fizyczne, w tym również wspólnicy spółek osobowych⁶.

Płatnicy składek na ubezpieczenia społeczne muszą dopełnić określonych obowiązków rejestracyjnych. Dotyczy to zarówno rejestracji płatnika, jak i ubezpieczonych⁷.

Przedsiębiorcy rozpoczynający pozarolniczą działalność gospodarczą są zobowiązani do złożenia w jednostce Zakładu Ubezpieczeń Społecznych druku – Zgłoszenie płatnika składek. Dla płatników będących osobami fizycznymi będzie to ZUS ZFA (Zgłoszenie/ zmiana danych płatnika składek osoby fizycznej) w terminie 7 dni od:

- daty zatrudnienia pierwszego pracownika lub powstania stosunku prawnego uzasadniającego objęcie ubezpieczeniami emerytalnym i rentowym pierwszej osoby;
- daty powstania obowiązku ubezpieczeń dla ubezpieczonych wyłącznie zobowiązanych do płacenia składek na własne ubezpieczenia w przypadku osób prowadzących samodzielnie pozarolniczą działalność gospodarczą albo składek na ubezpieczenia osób z nimi współpracujących.

Druk ZUS ZFA zawiera w szczególności takie dane, jak: numery PESEL i NIP, w przypadku gdy płatnikowi nie nadano tych numerów lub jednego z nich podaje się serię i numer dowodu osobistego lub paszportu, nazwisko, imię pierwsze i drugie, datę i miejsce urodzenia, obywatelstwo czy rodzaj i numer uprawnienia, na podstawie którego prowadzona jest pozarolnicza działalność gospodarcza, nazwę organu wydającego to uprawnienie oraz datę jego wydania⁸.

Do zgłoszenia płatnika składek często załącza się również inne formularze, np. ZUS ZAA czy ZUS ZBA.

⁶ P. Ziółkowski, op.cit., s. 32.

⁷ Ibidem, s. 18.

⁸ Ibidem, s. 19.

Płatnik – przedsiębiorca prowadzący działalność gospodarczą i niemający innego tytułu do ubezpieczeń ma obowiązek wpłacić do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych składki na:

- ubezpieczenia społeczne,
- ubezpieczenie zdrowotne dające prawo do dostępu do bezpłatnych świadczeń medycznych,
- Fundusz Pracy,
- Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych.

Do podstawowych obowiązków płatnika składek na ubezpieczenia społeczne należy także obliczanie, pobieranie i wpłacanie składek do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w części, w jakiej finansuje ubezpieczony, oraz finansowanie z własnych środków i wpłacanie ich części⁹. Po upływie każdego miesiąca kalendarzowego płatnik składek jest zobowiązany dokonać rozliczenia należnych składek według zasad określonych dla deklaracji rozliczeniowej.

W deklaracji rozlicza się również wypłacone przez płatnika w tym miesiącu świadczenia rehabilitacyjne i zasiłki z ubezpieczenia chorobowego i wypadkowego oraz zasiłki rodzinne i pielęgnacyjne, które podlegają odliczeniu od kwoty należnych składek. Rozliczeniu w deklaracji rozliczeniowej nie podlegają zasiłki wypłacone przez płatnika bezpodstawnie. Ponadto płatnik w deklaracji wykazuje pomniejszenie kwoty składek na ubezpieczenie społeczne o przysługujące mu wynagrodzenie za wykonanie zadań związanych z ustaleniem prawa, obliczaniem wysokości i wpłatą świadczeń z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa¹⁰. W celu rozliczenia składek w danym miesiącu płatnik przesyła: deklarację rozliczeniową oraz odpowiednio załączone imienne raporty miesięczne za każdego ubezpieczonego. Możemy znaleźć następujące raporty: imienny raport miesięczny o należnych składkach i wypłaconych świadczeniach – ZUS RCA; imienny raport miesięczny o należnych składkach na ubezpieczenia zdrowotne – ZUS RZA; imienny raport miesięczny o wypłaconych świadczeniach i przerwach w opłacaniu składek – ZUS RSA; raport dla płatnika nieuprawnionych do wypłaty świadczeń

⁹ Ibidem, s. 24.

¹⁰ M. Stefański, *Ubezpieczenia społeczne w Polsce – wybrane problemy*, Włocławek 2002, s. 37.

z ubezpieczenia chorobowego – ZUS RNA; raport o wypłaconych świadczeniach, przerwanych w opłacaniu składek oraz informacjach niezbędnych do uznania okresów pracy za okresy pracy górniczej. Najbardziej popularna jest deklaracja rozliczeniowa – ZUS DRA.

Rozliczenie składek następuje zgodnie z art. 47 ustawy systemowej poprzez złożenie deklaracji rozliczeniowej i odpowiednich imiennych raportów miesięcznych.

5. Preferencyjne składkowanie przedsiębiorcy

Rozliczenie składek ZUS na preferencyjnych zasadach przysługuje osobom, które:

- rozpoczynają prowadzenie pozarolniczej działalności gospodarczej na podstawie przepisów o działalności gospodarczej lub innych przepisów szczególnych;
- w okresie ostatnich 60 miesięcy kalendarzowych przed dniem rozpoczęcia wykonywania działalności gospodarczej nie prowadziły pozarolniczej działalności gospodarczej;
- nie wykonują działalności gospodarczej na rzecz byłego pracodawcy, na rzecz którego przed dniem rozpoczęcia działalności gospodarczej w bieżącym lub poprzednim roku kalendarzowym wykonywały w ramach stosunku pracy lub spółdzielczego stosunku pracy czynności wchodzące w zakres wykonywanej działalności gospodarczej¹¹.

Prawo do korzystania ze składek preferencyjnych dotyczy tylko przedsiębiorcy. Jeżeli w prowadzonej działalności korzysta się z pomocy osoby współpracującej, np. członka rodziny, to należy tę osobę objąć ubezpieczeniem „normalnym” i składki w takiej sytuacji muszą być płacone w pełnym wymiarze.

Osoba prowadząca działalność gospodarczą nie musi opłacać składek w przypadku zawieszenia działalności.

Osoby rozliczające składki na preferencyjnych zasadach za siebie lub za osoby współpracujące są zwolnione z obowiązku składania deklaracji

¹¹ <http://pracosfera.com/Skladki-ZUS-na-preferencyjnych-zasadach-dla-rozpoczynajacych-dzialalnosc.php>

rozliczeniowej lub imiennych raportów miesięcznych za kolejny miesiąc, jeżeli w ostatnio złożonej deklaracji lub raporcie zadeklarowano jako podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne 30% minimalnego wynagrodzenia, a na ubezpieczenia zdrowotne kwotę minimalnej podstawy wymiaru składek, to jest 75 % przeciętnego wynagrodzenia, oraz jeżeli zmiana w stosunku do miesiąca poprzedniego jest spowodowana wyłącznie zmianą minimalnego wynagrodzenia lub również w stosunku do przeciętnego wynagrodzenia¹².

W świetle art. 36 ust. 11 ustawy systemowej każda osoba, w stosunku do której wygasł tytuł do ubezpieczeń społecznych, podlega wyrejestrowaniu z tytułu ubezpieczeń. Zgłoszenie wyrejestrowania płatnik składek jest zobowiązany złożyć w terminie 7 dni od daty zaistnienia zaprzestania prowadzenia działalności¹³. W przypadku gdy zainteresowany zaprzestał prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej, co oznacza, że faktycznie nie wykonuje żadnych czynności związanych z prowadzeniem działalności, wyrejestrowuje siebie jako ubezpieczonego i dokonuje tego na formularzu ZUS ZWUA¹⁴.

6. Podsumowanie

Osoba rozpoczynająca działalność mająca prawo do rozliczania składek na ubezpieczenia społeczne na preferencyjnych zasadach opłaca składki od niższej podstawy, a co za tym idzie – wysokość składek na ubezpieczenia społeczne jest niższa niż składek rozliczanych na standardowych zasadach.

Łącznie przez dwa lata opłacania niższych stawek ZUS (tak zwany „mały” ZUS) przedsiębiorca może zaoszczędzić kilkanaście tysięcy złotych. By jednak przejście na zwykłe składki ZUS odbywało się bezboleśnie, warto te oszczędności przeznaczyć na inwestycje. Na kilka miesięcy przed przejściem na „duży” ZUS trzeba się jednak do tego faktu finansowo przygotować, aby opłacanie wyższych stawek na ubezpieczenie społeczne nie było zagrożeniem dla działalności firmy.

¹² Ibidem.

¹³ P. Ziółkowski, op.cit., s. 31.

¹⁴ http://www.zus.pl/files/rozp_dzialalnosci.pdf

Literatura

Stefański M., *Ubezpieczenia społeczne w Polsce – wybrane problemy*, Włocławek 2002.
Ziółkowski P., *Ubezpieczenia w firmie w 2002 roku*, Warszawa 2002.

Zasoby internetowe

<http://pracosfera.com/Składki-ZUS-na-preferencyjnych-zasadach-dla-rozpoczynających-działalność.php>

<http://www.zus.pl/default.asp?id=1091>

http://www.zus.pl/files/rozp_dzialalnosci.pdf